

Slika 1: Razstava starih predmetov
Vir: Danijel Fujs, 2024.

Danijel Fujs
Osnovna šola in vrtec
Apače

Vrnitev v preteklost

Going Back in Time

IZVLEČEK: »Bilo je nekoč« nas je ponesel v preteklost. Pri raziskovanju so nam zelo pomagali stari starši, ki so učencem posodili svoje zbirke posod in naprav iz preteklih časov, ki smo jih z veseljem razstavili v avli šole. Seznanili smo se z njihovo uporabo, spoznali petrolejko, ki smo jo tudi upodobili, si ogledali hiše s slamnatimi strehami in jih poustvarili iz DAS mase. Naučili smo se dva ljudska plesa, in sicer »zibenšrit« in »špicpolko«. Ogledali smo si tudi vremensko hiško in predvideli, ➡

kakšno bo vreme. Igrali smo se preproste igre, ki smo jih izdelali iz naravnih materialov.

Ključne besede: preteklost, slamnate hiše, lončena posoda, petrolejka, ljudski plesi

Abstract The „Once Upon a Time“ learning content transported us to the past. Grandparents were invaluable, lending us their collections of antique kitchenware and appliances, which we were thrilled to display in the school foyer. We learned how to utilise appliances, about the kerosene lamp, which we also portrayed, and saw houses with thatched roofs that we reconstructed using modelling clay DAS. We learned two folk dances: the „Spitzpolka“ and the „Zibenšrit“. We also visited a weather station and made predictions about the weather. We played simple games created from natural materials.

Keywords: past, thatched house, pottery, kerosene lamp, traditional dances

Čas – pojem, ki je postal razvrednoten. Vsem se mudi, ni časa za sprostitev, ni časa, da zadihamo, se ozremo okrog sebe, vidimo čudovito naravo, ki nas obdaja, ljudi, ki nam stopajo na pot. Pa vendar še ni dolgo tega, ko so/smo ljudje »imeli« čas. Imeli čas za pogovor s sosedi, imeli čas za pomoč drugim, imeli čas za zabavo. Starejši so cenili dobrosrčnost sosedov, prijateljev, znancev, otroci so cenili skromne igranje in igre. Prav to se dandanes žal izgublja.

Pri spoznavanju okolja imamo v učnem načrtu opredeljen sklop Čas, katerega cilje sem povezal v učni sklop »Bilo je nekoč« in tako dobil možnost, da z učenci raziščemo, kako je bilo v časih pred pametnimi telefoni in tablicami, pred televizijo in pred vsemi aplikacijami in igrami, ki nam danes odvzemajo dragoceni čas.

Opredelitev sklopa *Bilo je nekoč*

Z učenci kombiniranega oddelka prvega (7 učencev) in drugega razreda (6 učencev) POŠ Stogovci smo pri pouku vstopili v časovni stroj in se vrnili v čas svojih dedkov in babic, pradedkov in prababic. Namen zastavljenih ciljev po učnem načrtu, da se učenci zavejo, da je bilo življenje ljudi v preteklosti drugačno ter spoznajo vidike življenja ljudi v preteklosti in danes (bivališča, prehrana, obleka, delo, prevoz), je bil z načrtovanim sklopom dosežen. Prav tako so učenci znali razlikovati preteklost in sedanjost v svojem življenju. Tako smo dva tedna govorili in raziskovali preteklost. Pri delu smo uporabljali različne učne

metode: verbalno tekstualna – razlaga, razgovor, pripovedovanje, poslušanje, poročanje, grafično delo, branje, pisanje, opazovanje, demonstrativno ilustracijska – prikazovanje oz. demonstracija, eksperimentalna – eksperimentiranje, izkustveno učenje – igra, praktično delo. Uporabljali smo različne učne oblike od frontalnih, individualnih, skupinskih do dela v dvojicah.

V razredu so nas pričakale slike starih hiš s slamnatimi strehami, lapornimi ploščami, ometane z ilovnatim ometom, s črnimi kuhinjami in izbami. Ogledali smo si njihovo prostorsko razporeditev, zunanjo in notranjo izgradnjo.

Družboslovne dejavnosti

Čeprav se zdi, da stare predmete, kot so petrolejke, sita, ure, lončena posoda, vrtniki, likalniki, razni pripomočki za oblikovanje lesa, najdemo le malo kje, so se naši učenci izkazali in prinesli ogromno različnih predmetov, ki smo jih z veseljem razstavili v avli naše šole.

Skupaj z učenci smo spoznavali in predstavili njihovo rabo ter predmete primerjali s sodobnimi. Učenci so se navdušili nad staro vremensko hiško. Dandanes lahko vsak pogleda vremensko napoved na svojem pametnem telefonu. Včasih so za to imeli vremensko hišico s figurico moškega in ženske, ki sta se premikala. »Premikanje figuric« na oziroma v hišici je odvisno od vlažnosti zraka. Ploščica s figuricama je namreč obešena na zvito vrvico, ki se v vlažnem vremenu odvíja zaradi povečane vlage v vrvici in pri suhem navija. Posledica tega je gibanje figuric. Ko je zunaj možakar, bo vreme slabo, ko ženska, bo lepo (Brun 2011).

Slika 2: Vremenska hišica. Vir: Danijel Fujs, 2024.

Slika 3: Petrolejke. Vir: Danijel Fujs, 2024.

Likovne dejavnosti

Ko smo že dodobra usvojili cilje o življenju v preteklem času, smo pri likovni umetnosti slikali tihožitje – petrolejko. Učenci so jo narisali s črno voščenko, pobarvali z vodenimi barvicami, ozadje so svetili in temnili z rjavo tempero, s flomastrom pa so obrobili bistvene dele petrolejke.

Pri sklopu o prevoznih sredstvih smo naleteli na prelepe kočije. Tako se je porodila ideja o slikanju kočije s tušem. Učenci so jo narisali s tušem in trstiko, jo pobarvali z barvicami, s flomastrom so narisali okolico in jo obarvali z barvnimi kredami, celotno sliko pa so obrobili v okvir iz barvnega papirja.

Učenci so z modro in zeleno tempero pobarvali risalni list. Iz DAS mase so oblikovali stare hiše in uredili okolico. Ko se je DAS masa posušila, so ji dodali še barvo. Nastale so čudovite hiške s slamnatimi strehami.

Glasbene dejavnosti

Zanimalo nas je tudi, kaj so v preteklosti počeli v prostem času; veliko so plesali ter igrali preproste, a izredno zanimive igre. Ker radi plešejo tudi učenci, so se naučili dva plesa, in sicer »zibenšrit« in »špicpolko«. Da pa je bilo vzdušje pristno, smo oblekli noše, ki so

značilne za naš del Slovenije. »Zibenšrit« je bil na Štajerskem med najbolj razširjenimi plesi. Obstaja več različic. Pri tem plesu si plesalec in plesalka stojita nasproti. Plesalec z desno roko prime plesalko za levo pleče, plesalka pa z levo roko prime plesalca za njegovo desno pleče. Njuni roki se skoraj iztegnjeni v levo oziroma desno naprej skleneta v višini ramen plesalke. V prvem delu je sedem bočnih korakov v levo in desno, v drugem delu pa trije v levo in tri v desno ter štirikoračni obrat. Nato se drugi del ponovi, ➡

Slika 4: Kočije. Vir: Danijel Fujs, 2024.

ves ples pa se zapleše še enkrat, čemur sledi 16-taktna vrtenica. V takšni obliki se ples poljubno ponavlja (Fuchs 2006).

Učenci so v pretekle čase popeljali tudi svoje starše, saj so dobili nalogo, da skupaj z njimi izdelajo preprosto igračo ali igro, s katerimi so se igrali včasih. Seveda smo se z ročno izdelanimi fračami, igrami kot so mlin in tri v vrsto, igrali tudi v šoli.

Slika 5: Tri v vrsto. Vir: Danijel Fujs, 2024.

Obisk domačije

Za vrhunec sklopa o preteklosti pa smo obiskali rojstno hišo slovenskega duhovnika, čebelarja in jezikoslovca Petra Dajnka v Črešnjevcih. Dajnkova domačija je ena

redkih še ohranjenih in obnovljenih tipičnih panonskih hiš, kritih s slamo, izdelanih iz tramov in obdanih z ilovico. V njej smo videli bivalni prostor, lončeno peč in črno kuhinjo.

Sklep

Ker čas neizprosno mineva, je treba ceniti vsak trenutek. Otrokom je treba predstaviti tudi daljno preteklost iz preprostejših časov. Mislim, da nam je v učnem sklopu »Bilo je nekoč« to zagotovo uspelo. Učenci so spoznali, da za zabavo ne potrebujejo dragih igrač, da so preproste družabne igre in ples prav tako zabavni in da je včasih potreben le čas in malo domišljije, da se ponovno združimo in uživamo v trenutkih, ki so nam dani. Preteklost pa je treba spoštovati in ohranjati za opomin, da na tem svetu ni nič samoumevno in dano.

Viri in literatura

Brun, A. (2011). *Dobra, stara vremenska hiška*. <https://arhiv.gorenjskiglas.si/article/20110105/C/301059983/dobra-stara-vremenska-hiska>

Fuchs, B. (2006). *Ljudski plesi v osnovni šoli*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola [Elektronski vir] (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Slika 6: Dajnkova domačija. Vir: Danijel Fujs, 2024.